

Darbinieku produktivitātes uzlabošanas iespējas ar personāla akciju palīdzību Latvijā

Anželika Berķe-Berga

Rīgas Stradiņa universitāte, Reģionālās ekonomikas un biznesa katedra, Latvija

Ievads. Stimulējošas atlīdzību programmas, kurās ietverta akciju piešķiršana personālam, ir pierādījušas savu pozitīvo ietekmi uz produktivitāti daudzviet pasaulē. Taču šis motivācijas elements ir maz pētīts Latvijas uzņēmējdarbības vidē.

Latvijas pieredze ar akciju piešķiršanu darbiniekiem pamatā tiek saistīta ar privatizācijas periodu. Pēdējā laikā parādās tendence ieviest atsevišķos uzņēmumos jaunas, mūsdienīgas, uz starptautisko pieredzi balstītas darbinieku akciju programmas. Labums no šīm programmām uzņēmumā ir atkarīgs no vairākiem faktoriem, tostarp darbinieku iepriekšējās pieredzes, kā arī sabiedrības viedokļa un attieksmes. Līdz ar to nepieciešams noskaidrot, vai Latvijas uzņēmēji un darba ņēmēji būtu gatavi ieviest un iesaistīties darbinieku akciju programmās, uztvert to pareizi un rīkoties atbilstoši sagaidāmajam rezultātam.

Darba mērķis, materiāls un metodes. Darba mērķis ir izpētīt, vai Latvijā darbinieku produktivitāti būtu iespējams pozitīvi ietekmēt, izmantojot personāla akciju programmas.

Lai to noskaidrotu, autore veica kvantitatīvu pētījumu Latvijas lielajās un vidējās akciju sabiedrībās, noskaidrojot šo uzņēmumu darbinieku attieksmi pret akciju īpašumtiesībām un to ietekmi uz viņu darbu, atdevi un ražīgumu. Pētījuma ģenerālkopa ir 61 095 darbinieki, aizpildīto anketu skaits ir 614. Pētījuma jautājumi tika iedalīti piecās kategorijās: vispārīgie jautājumi; jautājumi par uzņēmumu un tā akcijām; par darbinieku motivāciju; par darbinieku darbības sniegumu saistībā ar akciju īpašumtiesībām; par attieksmi pret uzņēmuma akciju iegādi.

Pētījuma veikšanai tika izmantota kvantitatīvā pētījuma metode, veicot datu apstrādi ar SPSS programmu.

Rezultāti. Pētījuma rezultāti parāda pozitīvu sakarību starp darbinieku produktivitāti un akciju īpašumtiesībām. Tāpat darbiniekiem ir pozitīva attieksme pret akciju iegādi uzņēmumā, kurā viņi strādā. Kopumā šis pētījums ir Latvijā pirmais mēģinājums noskaidrot darbinieku attieksmi pret darba devēja uzņēmuma akciju īpašumtiesībām un to ietekmi uz darbinieku produktivitāti.

Pētījumā noskaidrots, ka aptuveni 7% darbinieku pieder akcijas sava darba devēja uzņēmumā. Viņi saņēmuši šīs akcijas dažādos veidos – daži joprojām tās tur kopš privatizācijas, citi ir iegādājušies akcijas biržā vai arī saņēmuši akcijas no darba devēja kā bonusu. Par būtiskāko labumu no akcijām šie darbinieki uzskata finansiālos ieguvumus – cenas pieauguma iespēju un dividendes.

Secinājumi. Darbinieku akciju programmu ieviešana Latvijas uzņēmumos var sekmēt produktivitātes uzlabošanu caur šādiem faktoriem: darbības efektivitāti, kolēģu uzraudzīšanu, īpašnieka attieksmes veidošanu, drošību par darbavietas stabilitāti, lojalitāti uzņēmumam, interesi par uzņēmuma darbību, kavējumu samazināšanu, kā arī piedalīšanos lēmumu pieņemšanā.